

ברוכים הבאים אל טרקלין האמנות בבית עלמא השוכן בבית רבקה גרינוולד – אחד מ"בתי החלומות" של תל אביב הקטנה. התערוכה שלפנינו נעוצה בבית גרינוולד, על ההיסטוריה שלו ושל בעליו, האסתטיקה שלו, ותפקידיו אז והיום. התערוכה שלפנינו משיבה אל קירות הבית ציורים שהיו תלויים בו לפני 90 שנה, ומצרפת אליהם יצירות אמנות בנות-הזמן אשר כרכו את זיקותיהן לסיפורו של הבית.

המבנה תוכנן בשנת 1929 על ידי האדריכל יהודה מגידוביץ' (ב־1934 נוספה לו קומה שלישית, שתוכננה על ידי האדריכל קרל רובין ונהרסה בתהליך השימור) עבור בני הזוג ויקטור שלום אריה גרינוולד ורבקה גרינוולד לבית שפירא. ויקטור, שנולד בווינה ב־1897, עלה לארץ ישראל בשנת 1923 לאחר שירות בצבא האוסטרו-הונגרי, פציעה בקרב, ולימודי משפטים עד קבלת תואר דוקטור מאוניברסיטת וינה. בתל אביב עבד כמנהל המסחרי של בית החרושת "דלפינר" לאריגת משי, כיועץ המשפטי של בנק אנגלו-פלשתינה, וכעורך דין בעל משרד פרטי. כמו כן, משנת 1931 שימש ויקטור בתפקיד קונסול צ'כוסלובקיה בארץ ישראל. ויקטור גרינוולד נפטר ב־1978. רבקה נולדה בשנת 1907 לשרה ומיכאל שפירא, בעלי אדמות ממיסדי פתח תקווה (דודה היה אברהם שפירא, "זקן השומרים"). ב־1923 נפטר אביה ובשנת 1925 היא מכרה פרדס בפתח תקווה לטובת רכישת המגרש ברחוב שד"ל, עליו נבנה בית זה. רבקה הייתה אשת חברה אמידה אשר הפכה את הבית למרכז תרבותי וחברתי בתל אביב. בשנת 1981 מכרה גרינוולד את הבית לחברת הביטוח "כלל" תוך הסכמה כי תוכל להתגורר בו עד יומה האחרון, כפי שהיה. רבקה גרינוולד נפטרה בשנת 1993. בשנת 1991 הוכרז הבית כמבנה לשימור, וב־2008 עבר שימור מקיף וקפדני כחלק מבניית מגדל הבנק הבינלאומי. משנת 2017 משמש בית גרינוולד כמשכנה של עלמא – בית לתרבות עברית אשר בו נחנך ב־2021 טרקלין האמנות בבית עלמא.

דמותה של רבקה גרינוולד שבה אל ביתה דרך ציור דיוקן שצייר לודוויג בלום (1891-1974), מחשובי הציירים המוקדמים בישראל. בלום, לצד הנופים והסצנות ההיסטוריות המפורסמות שצייר, היה גם צייר דיוקנאות מחונן, כפי שמעיד דיוקנה של רבקה אשר צויר בהזמנה. לצד הדיוקן תלוי ציור מעשה ידיו של הצייר ארנסט צ'רנוצקי (1869-1939), אמן צ'כוסלובקי שפעל באוסטריה, ויצר בעיקר ציורי טבע דומם מרהיבים בהשפעה הז'אנר ההולנדי. שני הציורים היו סמוכים זה לזה בביתם של הזוג גרינוולד ושבים עתה אל קירות הבית. משלימות את התערוכה – יצירות בנות הזמן של שתי אמניות וצייר אחד, יצירות אשר נסמכות על בית גרינוולד: יונתן רון מתאר בציוריו אולמות תצוגה של אמנות, בדרך כלל של המוזיאונים החשובים העולם, מנקודת מבט דיגיטלית אשר מתבססת על טכנולוגיות של מיפוי ותיעוד, ויוצרת חוויית צפייה מוזרה ומעוותת; אוסנת יהלי-סרבגילי היא אשפית הטעיית-העין אשר ציוריה מחקים את החומרים, הטקסטורות, המשטחים והחיפויים המצויים בבתים ומבני ציבור. יהלי-סרבגילי מקודדת מחדש את הצופן האסתטי של הבית ומעמתת את אסתטיקת העבר המובחנת שלו עם סגנון עיצובי מלאכותי, שגור, וכזה המשווק כ"יוקרתי"; האמנית רוני בן פורת, שיצירתה נוהגת להביט לאחור ולהיקשר לאדריכלות, ניסחה זיקה בין תפקידיו של הבית בעבר ובהווה – בין מעונם של בני הזוג שהיה מקום לאירוח אנשי חברה ותרבות, לבין בית לימוד לתרבות עברית כיום. צמד הכיסאות של בן פורת משקפים את חלל הבית בתוכם ומעידים על המפגשים שמקום זה טיפח בעבר ומטפח עדיין, ובתוך כך נמתח קו בין ההשראה של הבית דאז לבין השראתו דהיום.

התערוכה הנוכחית מתייחסת במידה רבה ליחסו של טרקלין האמנות אל הקוביה הלבנה, כלומר אל חלל תצוגת האמנות המוכר כמרוכז, נטול פתחים, בעל קירות לבנים ותאורה מלאכותית – אסתטיקה שמייצרת הפרדה בין הגלריה למה שמחוצה לה, ובין המציאות לבין האמנות, ובתוך כך מקדשת את האמנות ואת האוטונומיה שלה. טרקלין האמנות הוא לא־קוביה לא־לבנה: חלל עתיר דלתות וחלונות, מרצפות מעטורות, צבע אדריכלי, אפריזים דקורטיביים, רמיזות לעיטורים קלאסיים וצורה ייחודית. התערוכה גרינוולד פינת רוטשילד פותחת אפוא את קפסולת-הזמן וכמוסת-המקום של הבית, ומתמסרת לרוח המקום שהיתה ועודנה טמונה בו.

גרינוולד פינת רוטשילד GRÜNWALD CORNER ROTHCHILD

לודוויג בלום (1891-1974)
ארנסט צ'רנוצקי (1869-1939)
רוני בן פורת
אוסנת יהלי-סרבגילי
יונתן רון

אוצר: רון ברטוש

עלמא

טרקלין האמנות
בבית עלמא

